

LAUSUNTO

11.9.2018

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fiannimari.laakkonen@stm.fi**JULKISTEN JA HYVINVOINTIALOJEN LIITTO JHL RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN ASIAKASMAKSUISTA STM017:00/2018**

Hallituksen vuonna 2016 tekemän linjauksen mukaan asiakasmaksuja koskevaa lainsäädäntöä oli tarkoitus uudistaa niin, että se ottaa huomioon sosiaali- ja terveyspalvelujen integraation sekä sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn. Hallituksen tavoitteena oli myös, että asiakasmaksujärjestelmän kehittämällä tuettaisiin asiakkaiden omaa vastuunottoa ja kustannusvaikuttavaa asiointia.

Vanhentunutta lainsäädäntöä on tarpeen uudistaa, koska voimassa olevasta asiakasmaksulainsäädännöstä puuttuvat muun muassa säännökset palveluasumisen maksuista ja digitaalisista ratkaisuista. **JHL ry korostaa, että palveluasumisen maksuille on saatava enimmäismäärä ja erilaisia hoiva-asumisen maksuja on yhdenmukaistettava.**

Hyvinvointia ja terveyttä edistävät tuet ja palvelut

Lakiesityksessä todetaan, että sosiaali- ja terveyspalveluissa voidaan periä maksu palvelujen käyttäjältä, ellei lailla toisin säädetä. **JHL ry:n näkemyksen mukaan toisin säätäminen antaa mahdollisuuden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseen, mikä on hyvä asia. Lain pitäisi myös edistää asukkaiden yhdenvertaisuutta. JHL ry esittää, että asiakasmaksulla säädetään maksuttomista terveyskeskuslääkäripalveluista.** Terveyskeskusmaksu on poistettu mm. Helsingissä. Tämä on madaltanut kynnystä asioida terveysasemalla, mikä vaikuttaa pieni- ja keskituloisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Perustuslain 19 pykälän 3 momentin mukaan julkiselle vallalle on säädetty velvoite turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. **JHL ry kiinnittää huomiota siihen, että määrärahasidonnaiset tuet ja palvelut eivät edistä asukkaiden mahdollisuutta saada yhdenvertaisesti tarvitsemiaan palveluja, mikäli tukien tai palvelujen saaminen keskeytyy kesken vuoden.** Se vaikuttaa erityisesti pieni- ja keskituloisiin. Yhdenvertaisuuteen liittyvä ongelma ei poistu sote- ja maakuntauudistuksen myötä. Maakuntien ratkaisuissa tulisi olemaan eroja, koska maakunta voi päättää periä asiakasmaksulaissa säädettyä pienemmän maksun tai olla perimättä maksua lainkaan. **JHL ry esittää, että asukkaiden tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut varmistetaan kaikkialla.**

Kustannukset

JHL ry pitää huonona sitä, että asiakasmaksulakiesityksessä korostuu huoli valtiolle tulevista kustannuksista. Ei ole tarkoituksenmukaista korostaa valtiolle tulevia kustannuksia, kun oleellisempaa on edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä. Palvelutason parantaminen asiakkaiden asiakasmaksurasitusta lisäämällä ei edistä pieni- ja keskituloisten hyvinvointia ja terveyttä.

Eri palvelumuodot, kuten perinteinen lähivastaanotto ja etävastaanotto ovat jatkossa samalla viivalla ja näistä voidaan periä asiakasmaksu. **JHL ry:n painottaa, että tällöin on varmistettava, ettei etävastaanotosta tule säästökeino.** Sen tulee olla palvelutapa, joka on todellisuudessa asiakkaalle sopiva ja valinnainen vaihtoehto asiakkaan tarvitessa palvelua.

Hengityshalvauspotilaat

Vaikutusarvioinnin mukaan hengityshalvauspotilaisiin kohdistuu merkittäviä muutoksia. **JHL ry paheksuu sitä, että hengityshalvauspotilaiden osalta otetaan kantaan palvelujen järjestämiseen todeten esityksessä, että 'arviolta noin puolet nykyisistä hengityshalvauspotilaista voisi siirtyä työnantajamallilla järjestetyn henkilökohtaisen avun ja asumisen tuen palvelujen piiriin'.** JHL ry pitää tärkeänä, että hengityshalvauspotilaiden siirtyessä henkilökohtaisen avun piiriin, heille on tarjottava kaikkia henkilökohtaisen avun järjestämismalleja kuten nykyinen vammaispalvelulainsäädäntö edellyttää. **Tällöin ei lähtökohtaisesti korosteta yhtä järjestämismallia.** Edellä mainitun huomioiminen on tarpeen, koska työnantajamallissa tiedetään olevan runsaasti ongelmia niin työnantajien (vammaisten henkilöiden) kuin työntekijöidenkin (avustajien) kannalta. Ongelmat liittyvät mm. siihen, että hoidollisiin tehtäviin ei edellytetä koulutusvaatimuksia silloin, kun työ tehdään yksityishenkilölle toisen kotona. Tällaisen työn valvonta on käytännössä täysin mahdotonta, ja se jää sekä Valviran että työsuojeluhallinnon ulottumattomiin. Työnantajamallin käyttöön liittyy lukuisia ongelmia, jotka koskevat perehdyttämistä, valvontaa ja sekä työnantajana toimivan vammaisen että työntekijän oikeusturvaa. **JHL ry pitää tärkeänä, että hoidollista työtä tekee koulutettu henkilöstö.** Asiakasmaksulaissa ei edes pitäisi puuttua näin laajasti palvelun sisältöön kuin mitä nyt annetussa lakiesityksessä tehdään.

Hoitajamaksut ja suunterveydenhuolto

JHL ry vastustaa hoitajamaksun käyttöönottoa ja käyttämistä, koska se heikentää asukkaiden mahdollisuuksia hakeutua ajoissa hoitoon. Aina asiakas ei tarvitse lääkäriä, vaan hoitaja voisi hoitaa asiakkaan asian. Lisäksi neuvontaan ja ohjaukseen liittyvällä hoitajakäynnillä voi tulla esille sairaanhoidollinen asia, joka pitäisi pystyä hoitamaan ilman hoitajamaksua.

JHL ry pitää hyvänä suun terveydenhuollon käyntien laskemista mukaan maksukattoon. Hyvinvointia ja terveyttä edistävämpi toimenpide olisi kuitenkin **suun terveydenhuollon maksuvapautuskäytäntö, mikä on käytössä vuonna 2018 terveysasemapalveluissa.** JHL ry esittää kyseisen maksuvapauskäytännön käyttöön ottamista.

Maakuntauudistus ja maakunnat

Asiakasmaksu-uudistusta on valmisteltu sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä maakuntia koskevien linjausten mukaisesti. Esityksen mukaan ehdotetun lain voimaantulo on sidoksissa sote- ja maakuntauudistuksen voimaantuloon. **JHL ry katsoo, että asiakasmaksu-uudistus on tehtävä viivytyksettä. Ehdotuksessa on huomioitava tilanne, jossa sote- ja maakuntauudistuksen voimaantulo siirtyy, joten sote- ja maakuntauudistuksiin liittyvät viittaukset tulee käsitellä myöhemmin.**

Asiakasmaksulakiesityksessä viitataan sote- ja maakuntauudistusta koskevaan järjestämisvastuuseen. **JHL ry:n mukaan tässä yhteydessä olisi kuitenkin korostettava julkisen vallan roolia erityisesti viranhaltijana toimimisessa. Kyseinen vastuu on merkittävä.**

Lakiesityksessä todetaan, että maakunnilla olisi itsehallinto, joka tulisi olemaan kuntia rajoitetumpaa. **JHL ry pitää tärkeänä, että maakuntien itsehallinnosta ei anneta missään yhteydessä väärää kuvaa.** Rajoitettu itsehallinto heikentää maakuntien mahdollisuutta vastata järjestämisvastuustaan. **JHL ry pitää myös epärealistisena lakiesityksen tavoitteiden vuoksi sitä, että lakiesitys olisi kustannusneutraali. JHL ry ei kuitenkaan kannata asiakasmaksujen korottamista, vaan esittää, että asiakkaiden tarvitsemien palvelujen rahoitus painottuisi jatkossakin verotuksella saatavaan rahoitukseen.** Mikäli siitä ei huolehdita, on edessä menojen sopeuttamista, mikä lisää myös työttömyyttä ja pahoinvointia.

JHL ry:n mielestä asiakasmaksuilla ei ole niin suurta roolia, että voisi sanoa, että niiden avulla tullaan varmistamaan maakunnan järjestämien sosiaali- ja terveystalvelujen rahoitus. Suomessa asiakasmaksujen osuus on kansainvälisesti korkealla tasolla. Lakiesityksen taustaselvityksen mukaan Suomessa kotitaloudet maksavat noin 20% sosiaali- ja terveydenhuollon kuluista, joista asiakasmaksujen osuus on 57%. Maksuja on korotettu huomattavasti sekä vuonna 2015 että 2016, joten maksujen korottaminen vielä edelleen heikentäisi pienituloisten asemaa ja vähentäisi mahdollisesti näiden asiointia sote-palveluissa.

Lakiesityksen perusteluissa todetaan myös, että osalla asiakkaista/kotitalouksista maksut voivat nousta huomattavastikin. **JHL ry pitää huonona sairastuneiden ja hoivan tarpeessa olevien asukkaiden tilanteen heikentämistä, jonka seurauksena tulisi olemaan toimeentulotuen tarvetta. JHL ry painottaakin mahdollisesti perustettaville uusille maakunnalle asetettavaa velvollisuutta jättää maksut perimättä tai alentaa maksuvaikeuksissa olevien asiakkaiden maksuja. Pelkkä seurantavelvollisuus maksukaton täyttymisestä ei riitä. JHL ry kannattaa maksun alentamiseen ja perimättä jättämiseen liittyvien kirjausten selkeyttämistä ja tiedonantovelvollisuuden kirjaamista.**

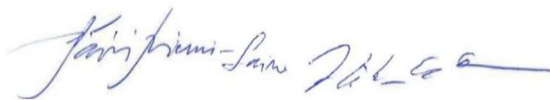
Riittävät resurssit

JHL ry pitää tärkeänä, että asiakasmaksupalveluissa on riittävästi työntekijöitä. Esitetyt muutokset tulevat lisäämään asiakaspalvelutarvetta. **JHL ry myös korostaa, että esityksen hallinnolliset kustannukset tulisi arvioida.** Nyt niitä ei ole tehty. Arviointi tulee tehdä kokonaisvaltaisesti, jotta tiedetään ihmisiin kohdistuvat vaikutukset. Kokonaisuuden arvioinnissa tulee myös huomioida, että asiakkaiden auttaminen ajoissa ja oikea-aikaisesti on inhimillisempää ja kokonaistaloudellisempää kuin asioiden ratkaiseminen valitusteitse.

Seuranta

Lakiesityksessä todetaan monessa kohdassa, että esitetystä maksukäytännöstä tai sen vaikutuksista ei ole kattavaa tietoa. **JHL ry ehdottaa, että asiakasmaksujen vaikutuksia ja toteuttamista seurataan nykyistä paremmin.**

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Päivi Niemi-Laine
puheenjohtaja

Håkan Ekström
toimialajohtaja

Lisätiedot:

- puheenjohtaja Päivi Niemi-Laine, paivi.niemi-laine@jhl.fi, 040 702 4772
- Maakuntauudistus: erityisasiantuntija Johanna Värmälä, johanna.varmala@jhl.fi, 050 592 7619
- Sote- uudistus: erityisasiantuntija Sari Bäcklund, sari.backlund@jhl.fi, 050 377 8894
- Vammaispalvelut ja henkilökohtaiset avustajat: sopimustoimitsija Veikko Lehtonen, veikko.lehtonen@jhl.fi, 050 318 3598